

Elif Shafak is een veelbekroonde Brits-Turkse auteur en verhalenverteller. Ze publiceerde 21 boeken, waarvan 13 romans, vertaald in 58 talen. *Het eiland van de verdwenen bomen* stond op de shortlist van de Costa Award, de British Book Awards, de RSL Ondaatje Prize en de Women's Prize for Fiction, en werd gekozen tot Boek van de Maand door de boekenclub van Reese Whitherspoon.

10 minuten 38 seconden in deze vreemde wereld haalde de shortlist van de Booker Prize en werd uitgeroepen tot Blackwell's Book of the Year. *De veertig regels van liefde* werd door de BBC gekozen als een van de 100 meest inspirerende romans. *De stad aan de rand van de hemel* werd opgenomen in The Queen's Reading Room van koningin Camilla.

Shafak heeft een PhD in politicologie, gaf les aan universiteiten in Turkije, de VS en het VK, waaronder Oxford, en ontving een eredoctoraat aan Bard College. Ze is fellow en vicevoorzitter van de Royal Society of Literature en werd door de BBC uitgeroepen tot een van de 100 meest inspirerende vrouwen. Als uitgesproken pleitbezorger van vrouwenrechten, LGBTQ+ rechten en vrijheid van meningsuiting is ze een veelgevraagd spreker, en tweemaal trad ze op als TED Global Speaker. In 2024 ontving ze de President's Medal van de British Academy voor haar indrukwekkende interculturele oeuvre. Meer over haar werk is te vinden op www.elifshafak.com en haar Substack 'Unmapped Storylands'.

Elif Shafak

De bastaard
van Istanbul

Uit het Engels vertaald
door Manon Smits

Wereldbibliotheek

Eerste druk 2007

Vijfde druk 2025

Dit boek is eerder verschenen bij Uitgeverij De Geus, onder dezelfde titel

Oorspronkelijke titel *The Bastard of Istanbul*

© 2006 Elif Shafak

© 2007, 2024 Nederlandse vertaling Manon Smits / Wereldbibliotheek

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

*All rights are reserved, including those for text and data mining,
AI training and similar technologies.*

Omslagontwerp Studio Jan de Boer

Foto auteur © Ferhat Elik

NUR 302

ISBN 9789046832349

www.wereldbibliotheek.nl

Wereldbibliotheek maakt deel uit van Park Uitgevers

Voor EYUP en BEHRAZAT ZELDA

*Er was eens, er was eens niet
Gods schepselen waren zo talrijk als graankorrels
En te veel praten was een zonde...*

– De inleiding tot een Turks sprookje
...en een Armeens

EEN

Kaneel

Wat er ook uit de hemel komt vallen, gij zult het niet vervloeken. Dat geldt ook voor de regen.

Ongeacht wat er omlaag stort, ongeacht hoe zwaar de wolkbreuk of hoe ijzig de natte sneeuw, je mag nooit verwensingen uiten over wat de hemelen voor ons in petto hebben. Dat weet iedereen. Ook Zeliha.

Maar daar ging ze dan, op deze eerste vrijdag van juli, op een trottoir dat langs het hopeloos verstopte verkeer lag, haastig op weg naar een afspraak waar ze nu al te laat voor was, vloekend als een ketter, de ene verwensing na de andere sissend tegen de kapotte straatkeien, tegen haar hoge hakken, tegen de kerel die haar achtervolgde, tegen elke chauffeur die verwoed toeterde hoewel het een stedelijk feit was dat lawaai geen effect had op het oplossen van verkeersopstoppingen, tegen de hele Ottomaanse dynastie omdat die ooit de stad Constantinopel had veroverd en vervolgens zijn vergissing niet had willen toegeven, en ja, tegen de regen... tegen die verdomde zomerregen.

Regen is een kwelling hier. In andere delen van de wereld betekent een stortbui naar alle waarschijnlijkheid een zegen voor vrijwel iedereen en alles – goed voor de gewassen, goed voor de fauna en de flora, en met een extra spatje romantiek goed voor geliefden. Maar in Istanbul werkt dat niet zo. Voor ons gaat regen niet noodzakelijkerwijs over nat worden. Het gaat zelfs niet over vies worden. Als het al ergens over gaat, is het over kwaad worden. Het is modder en chaos en woede, alsof we daar allemaal al niet genoeg van hadden. En een worsteling. Het gaat altijd over een worsteling. Als jonge poesjes die in een emmer water worden gegooid, beginnen we alle tien miljoen een zinloos gevecht tegen de druppels. Je kunt niet zeggen dat we alleen staan in onze strijd, want de straten doen er ook aan mee, met hun voorwereldlijke namen op blikken bordjes, en de grafstenen van al die

heiligen die her en der verspreid liggen, de bergen afval die op vrijwel elke hoek liggen te wachten, de akelig grote bouwputten die weldra zullen veranderen in opzichtige, moderne gebouwen, en de zeemeewen... We worden allemaal kwaad als de hemel openbreekt en op onze hoofden spuugt.

Maar dan, als de laatste druppels de grond raken en vele andere trillend op de nu stofvrije blaadjes blijven liggen, op dat onbeschermd moment, wanneer je er nog niet helemaal zeker van bent of het echt eindelijk is opgehouden met regenen, en de regen zelf ook niet, precies op dat moment wordt alles sereen. Gedurende één lange minuut lijkt de hemel zich te verontschuldigen voor de rotzooi waarmee hij ons heeft opgezadeld. En met de druppels nog in ons haar, met de modder in onze broekomslag en met somberheid in onze blik, kijken we naar de lucht, die nu lichter blauw is en helderder dan ooit. We kijken omhoog en glimlachen onwillekeurig terug. We vergeven haar; zoals altijd.

Maar vooralsnog plensde het nog steeds, en Zeliha koesterde weinig, zo niet geen, vergevingsgezindheid in haar hart. Ze had geen paraplu, want als ze zo stom was om geld weg te gooien aan de zoveelste straatventer voor de zoveelste paraplu die ze toch terstond zou vergeten zodra de zon weer verscheen, vond ze dat ze het verdiende om tot op het bot nat te worden. Trouwens, het was nu toch al te laat. Ze was allang door-nat. Wat dat betreft was regen wel te vergelijken met verdriet: je deed je best om buiten schot te blijven, veilig en droog, maar als en wanneer dat mislukte, kwam er een punt waarop je het probleem niet langer als een paar druppels beschouwde maar als een onophoudelijke stroom, en dan kon je net zo goed kletsnat worden.

De regen droop van haar donkere krullen op haar brede schouders. Net als alle vrouwen in de familie Kazancı was Zeliha geboren met pikzwart, krullend haar, maar in tegenstelling tot de anderen wilde zij het ook graag zo houden. Zo nu en dan kneep ze haar jadegroene ogen, die normaal wijd openstonden en een heldere intelligentie uitstraalden, samen tot twee streepjes van totale onverschilligheid die slechts drie groepen mensen bezitten: hopeloos naïeve mensen, hopeloos teruggetrokken mensen en hopeloos hoopvolle mensen. Aangezien zij geen van drieën was, was die onverschilligheid moeilijk te verklaren,

ook al duurde die nog zo kort. Het ene moment was die er, en bedekte haar ziel met een verdovende ongevoeligheid, en het volgende moment was de onverschilligheid alweer weg en bleef ze alleen achter in haar lichaam. Vandaar dat ze op die eerste vrijdag van juli het idee had dat ze gevoelloos was, als verdoofd, een uitermate verlamdende stemming voor zo'n onstuimig iemand als zij. Was dat misschien de reden waarom ze vandaag helemaal geen zin had gehad om de stad te trotseren, of de regen? Terwijl haar jojo-onverschilligheid in een heel eigen ritme op en neer ging, slingerde de pendule van haar stemming heen en weer tussen twee uitersten: van bevroren tot kokend.

Als ze Zeliha voorbij zagen rennen, keken de straatventers die paraplu's en regenjassen en plastic sjaaltjes in felle kleuren verkochten haar geamuseerd aan. Ze slaagde erin hun blikken te negeren, net zoals ze de blikken van alle mannen die hongerig naar haar lichaam staarden wist te negeren. De verkopers keken ook afkeurend naar haar glimmende neusring, alsof daarin een aanwijzing lag dat ze het niet zo nauw nam met de zeden, en het dus een teken was van haar wellust. Ze was vooral trots op haar piercing omdat ze die zelf had aangebracht. Het had wel pijn gedaan, maar nu zat hij er en niemand kon daar iets aan veranderen, evenmin als aan haar stijl. Of het nu ging om de hinderlijke reacties van mannen of de afkeuring van andere vrouwen, het feit dat ze onmogelijk over kapotte straatkeien kon lopen of op veerboten kon springen, of zelfs om het voortdurende gezeur van haar moeder... niets ter wereld kon Zeliha, die langer was dan de meeste vrouwen in deze stad, ervan weerhouden om minirokken in schreeuwende kleuren, strakke bloesjes die haar grote borsten accentueerden, satijnzachte nylonkousen, en ja, ook die torenhoge hakken te dragen.

Nu, terwijl ze op de zoveelste losse straatkei stapte, en zag hoe de modderpoel eronder donkere vlekken op haar lavendelblauwe rok spatte, liet Zeliha zich weer een hele reeks verwensingen ontvallen. Ze was de enige vrouw in de hele familie, en een van de weinige van alle Turkse vrouwen, die zo openlijk, luidruchtig en met kennis van zaken zulke smerige taal bezigde; en telkens als ze begon te schelden, wilde ze van geen ophouden weten, alsof ze moest compenseren voor de rest. Deze keer ging het al niet anders. Onder het rennen schold Zeliha op

het gemeentebestuur, zowel het oude als het nieuwe, omdat er sinds haar kindertijd nooit een regendag was voorbijgegaan waarop die straatkeien eens waren gerepareerd en vastgezet. Nog voordat ze was uitgetierd, stopte ze echter abrupt, ze keek op alsof ze meende dat iemand haar naam riep, maar in plaats van dat ze om zich heen zocht naar een bekende, tuurde ze naar de rokerige lucht. Ze kneep haar ogen samen, slaakte een gekwelde zucht, en schold er toen weer op los, alleen deze keer tegen de regen. Nu was dat volgens de ongeschreven en onaantastbare regels van Petite-Ma, haar grootmoeder, pas echt pure heiligschennis. Het kon zijn dat je niet zo dol was op de regen, dat hoefde ook helemaal niet, maar onder geen beding mocht je schelden op iets wat uit de hemelen kwam, omdat niets zomaar naar beneden stortte en overal de almachtige Allah achter zat.

Natuurlijk kende Zeliha de ongeschreven en onaantastbare regels van Petite-Ma, maar op deze eerste vrijdag van juli voelde ze zich verwend genoeg om zich er niets van aan te trekken. Trouwens, eens gezegd bleef gezegd, net zoals gedane zaken geen keer namen in het leven en verleden tijd waren. Zeliha had geen tijd voor spijtgevoelens. Ze was te laat voor haar afspraak met de gynaecoloog. Beslist geen verwaarloosbaar risico, want zodra je merkt dat je te laat bent voor een afspraak met de gynaecoloog, zou je kunnen besluiten om er maar helemaal niet meer heen te gaan.

Ineens stopte er vlak voor haar neus een gele taxi met de achterbumper vol stickers. De chauffeur, een woest uitziende, donkere man met een Mexicaanse snor en een gouden voortand, die in zijn vrije tijd best wel eens een aanrander zou kunnen zijn, had alle raampjes omlaaggedraaid, en uit zijn radio schalde snoeihard 'Like a Virgin' van Madonna. Het uiterst traditionele voorkomen van de man strookte totaal niet met zijn nogal onconventionele muziekvoorkeur. Hij remde bruusk, stak zijn hoofd uit het raampje, en na een bewonderend fluitje in de richting van Zeliha brulde hij: 'Daar lust ik wel wat van!' Zijn volgende woorden werden overstemd door die van Zeliha.

'Wat bezielt jou, engerd? Kan een vrouw niet rustig rondlopen in deze stad?'

'Maar waarom zou je lopen als ik je een lift kan geven?' vroeg de chauffeur. 'Je wilt dat sexy lijf van je toch zeker niet nat laten worden?'

Terwijl Madonna op de achtergrond *'My fear is fading fast, been saving it all for you'* blèrde, begon Zeliha te schelden, waarmee ze een andere ongeschreven en onaantastbare regel overtrad, deze keer niet een van Petite-Ma, maar een van Vrouwelijke Voorzichtigheid. Scheld nooit tegen degene die je lastigvalt.

De Gouden Regel van Voorzichtigheid voor een Istanbulse Vrouw: Wanneer je op straat wordt lastiggevalen, moet je nooit reageren, want een vrouw die reageert, laat staan terugscheldt tegen degene die haar lastigvalt, zal diens enthousiasme alleen maar aanwakkeren!

Zeliha kende deze regel maar al te goed, en ze was doorgaans wel zo wijs om hem niet te overtreden, maar deze eerste vrijdag van juli had iets speciaals, en er was nu een andere ik in haar binnenste losgelaten, een ik die zorgelozer en onbezonnener was, en angstaanjagend fel. Het was die andere Zeliha die nu het grootste deel van haar innerlijk bepaalde en die de touwtjes in handen had genomen, waarbij ze voor hen beiden besliste. Daardoor kwam het waarschijnlijk dat ze nog steeds luidkeels stond te vloeken. Aangezien ze zelfs Madonna overstemde, dromden de voetgangers en parapluverkopers samen om te zien wat er aan de hand was. In het gedrang deinsde haar achtervolger achteruit, hij paste ervoor om zich met zo'n krankzinnig mens in te laten. De taxichauffeur was echter minder voorzichtig en beschroomd, hij liet al het gedoe grijnzend over zich heen komen. Het viel Zeliha op hoe verrassend wit en gaaf het gebit van de man was, en onwillekeurig vroeg ze zich af of hij soms porseleinen kronen had. Stukje bij beetje voelde ze die golf van adrenaline tot uitbarsting komen in haar buik, waardoor haar maag zich samenbalde en haar hartslag versnelde, en ze het gevoel kreeg dat zij waarschijnlijk van alle vrouwen in haar familie de meeste kans maakte om ooit een man te vermoorden.

Gelukkig voor Zeliha verloor op dat moment de chauffeur van een Toyota achter de taxi zijn geduld en begon te toeteren. Alsof ze ontwaakte uit een akelige droom, kwam Zeliha weer bij zinnen en huiverde om de hachelijke situatie waarin ze zich bevond. Haar neiging tot geweld beangstigde haar, zoals altijd. Ogenblikkelijk kwam ze tot

bedaren en stapte ze aan de kant om zich een weg te banen door de menigte. Maar in haar haast bleef haar rechternaaldhak steken achter een losse straatkei. Woest trok ze haar voet uit het poeltje onder de kei. Terwijl haar voet en haar schoen loskwamen, brak de hak af, wat haar deed denken aan een bepaalde regel die ze nooit had mogen vergeten.

De Zilveren Regel van Voorzichtigheid voor een Istanbule Vrouw:
Wanneer je op straat wordt lastiggevalen, raak dan nooit van slag,
want een vrouw die van slag raakt wanneer ze wordt lastiggevalen
en dus overdreven reageert, maakt het alleen maar erger voor
zichzelf!

De taxichauffeur lachte, de claxon van de Toyota achter hem toeterde nog een keer, de regen haastte zich voort, en verscheidene voetgangers lieten in koor een afkeurend 'tss' horen, al was het niet helemaal duidelijk wat ze precies veroordeelden. Te midden van alle tumult ving Zeliha een glimp op van een regenboogkleurige bumpersticker die op de achterkant van de taxi schitterde: NOEM ME GEEN WRAK! WRAKKEN HEBBEN OOK EEN HART. Terwijl ze gedachteloos naar die woorden stond te staren, voelde ze zich ineens mateloos vermoeid – zo vermoeid en verward dat je haast zou denken dat het niet slechts de alledaagse problemen van een inwoner van Istanbul waren waarmee ze te kampen had. Het leek eerder een soort cryptische code die een dromerige geest speciaal voor haar had ontworpen en die zij in haar sterfelijkheid nooit had weten te kraken. Algauw reden de taxi en de Toyota weg en gingen de voetgangers ieder huns weegs terwijl ze Zeliha achterlieten, die de afgebroken hak van haar schoen zo teder en droevig vasthield alsof ze een dood vogeltje in haar hand had.

Nu omvatte Zeliha's chaotische universum misschien wel dode vogeltjes, maar beslist geen tederheid en melancholie. Daar moest ze niets van hebben. Ze rechte haar rug en deed een onhandige poging om op één hak te lopen. Weldra spoedde ze zich weer voort, te midden van een massa mensen met paraplu's, pronkend met haar prachtige benen, hinkend als een noot die uit de toon valt. Ze was een lavendelblauw draadje, een uitermate markante tint in een wandkleed vol bruin en

grijs, en nog meer bruin en grijs. Hoewel ze qua kleur afweek, bleek de menigte poreus genoeg om haar non-conformisme op te zuigen en haar op te nemen in het ritme. De menigte was geen samenklontering van honderden ademende, zwetende en lijdende lichamen, maar één ademend, zwetend en lijdend lichaam in de regen. Regen of zon maakte weinig verschil. Lopen in Istanbul betekende in de pas lopen met de massa.

Terwijl Zeliha langs tientallen ruige vissers liep, die zwijgzaam naast elkaar op de oude Galatabrug stonden, elk met in de ene hand een paraplu en in de andere een werphengel, benijdde ze hen om dat vermogen tot roerloosheid, dat vermogen om urenlang te wachten op vissen die niet bestonden, of als ze wel bestonden zo klein bleken te zijn dat ze uiteindelijk alleen maar konden dienen als aas voor een andere vis die nooit gevangen zou worden. Wat een verbluffend talent was dat om zoveel te kunnen bereiken met zo weinig, om aan het eind van de dag met lege handen naar huis te gaan en toch tevreden te kunnen zijn! In deze wereld leidde rust tot mazzel, en leidde mazzel tot waar geluk, dat vermoedde Zeliha tenminste. Hierover kon ze alleen maar vermoedens koesteren, want zelf had ze nooit een dergelijke rust ervaren, en ze dacht ook niet dat ze er ooit toe in staat zou zijn. Vandaag in elk geval niet. Vandaag zeker niet.

Ondanks haar haast ging Zeliha langzamer lopen terwijl ze zich een weg baande door de Grote Bazaar. Ze had geen tijd om te winkelen, maar ze ging alleen naar binnen om heel even rond te kijken, verzekerde ze zichzelf, terwijl ze de winkelpuiën bekeek. Ze stak een sigaret op en toen de rook uit haar mond kringelde voelde ze zich beter, bijna ontspannen. Een vrouw die op straat rookte had niet veel aanzien in Istanbul, maar wat maakte dat uit? Zeliha haalde haar schouders op. Ze had immers toch al oorlog gevoerd tegen de hele maatschappij? Intussen liep ze naar het oudere gedeelte van de bazaar.

Sommige verkopers noemden haar bij haar voornaam, vooral de juweliers. Zeliha had een zwak voor allerhande glimmende accessoires. Kristallen haarspelden, kunstdiamanten broches, flonkerende oorringen, parelachtige boutonnières, sjaaltjes met zebrastrepen, satijnen tassen, omslagdoeken van chiffon, zijden pompons, en schoenen, altijd met hoge hakken. Ze was nog nooit langs deze bazaar gekomen zonder

op zijn minst een paar winkeltjes in te duiken, met de verkopers te onderhandelen en uiteindelijk veel minder dan het voorgestelde bedrag te betalen voor dingen die ze eigenlijk helemaal niet van plan was te kopen. Maar vandaag slenterde ze alleen langs een paar kraampjes en keek door wat ramen. Meer niet.

Zeliha treuzelde voor een kraam met potten en kruiken en flessen vol kruiden en specerijen in alle soorten en kleuren. Het schoot haar te binnen dat een van haar zussen die ochtend gevraagd had of ze wat kaneel wilde kopen, al wist ze niet meer welke van de drie het was geweest. Ze was de jongste van vier zussen die het nooit ergens over eens waren maar die er wel ieder voor zich dezelfde stellige overtuiging op na hielden dat zij altijd gelijk hadden, dat ze zelf niets konden leren van de andere drie, maar dat die juist veel van hen konden oppikken. Het was alsof je op één cijfer na de loterij had gewonnen: hoe je de situatie ook wendde of keerde, je kwam maar niet van dat gevoel af dat je groot onrecht was aangedaan. Desondanks kocht Zeliha wat kaneel, niet het fijngestampte poeder, maar stokjes. De verkoper bood haar thee en een sigaret en een praatje aan, die ze geen van alle weigerde. Terwijl ze daar zat te praten, gleden haar ogen achteloos over de planken, tot ze bleven hangen bij een glazen theeset. Die stond ook op de lijst met dingen die ze niet kon laten staan: theeglaasjes met vergulde sterren en dunne, sierlijke lepeltjes en broze bordjes met vergulde randjes. Ze hadden thuis al zeker dertig verschillende glazen theesets, allemaal aangeschaft door haar. Maar het kon geen kwaad om nog een setje te kopen, want ze gingen zo snel kapot. ‘Zo verdomde breekbaar,’ mompelde Zeliha zachtjes. Ze was de enige van alle Kazancı-vrouwen die woedend kon worden op theeglazen die kapotgingen. De zevenenzeventigjarige Petite-Ma had daarentegen een heel andere benadering ontwikkeld.

‘Daar heb je het boze oog weer!’ riep Petite-Ma telkens als er een theeglas aan diggelen ging. ‘Hoorde je dat onheilspellende geluid? Krak! O, in mijn hart klinkt het nog na. Dat was iemands boze oog, zo afgunstig en boosaardig. Moge Allah ons allemaal beschermen!’

Telkens als er een glas brak of een barst in een spiegel kwam, slaakte Petite-Ma een zucht van verlichting. Immers, aangezien je kwaadwillige mensen nooit helemaal van deze woest draaiende aardkloot kon verwijderen, was het veel beter als hun boze oog tegen een glazen ob-

stakel botste dan dat het diep in Gods onschuldige schepselen zou doordringen en hun leven zou verwoesten.

Toen Zeliha twintig minuten later een chic kantoor in een van de rijkste wijken van de stad binnenstormde, had ze in haar ene hand een afgebroken hak en in de andere een nieuwe set theeglazen. Eenmaal binnen besepte ze tot haar ergernis dat ze de ingepakte kaneelstokjes had laten liggen in de Grote Bazaar.

In de wachtkamer zaten drie vrouwen, de een met nog afzichtelijker haar dan de ander, en een man met bijna géén haar. Uit de manier waarop ze zaten leidde Zeliha ogenblikkelijk en cynisch genoeg af dat de jongste zich de minste zorgen maakte; die bladerde lusteloos in een damesblad, bekeek de foto's, maar was te lui om de artikelen te lezen, waarschijnlijk was ze gekomen voor een herhalingsrecept van de pil. De mollige blondine bij het raam, die begin dertig leek en wier zwarte haarinplant smeekte om een verfje, zat zenuwachtig te wiebelen, kennelijk heel ergens anders met haar gedachten, waarschijnlijk gekomen voor een routinecontrole en het jaarlijkse uitstrijkje. De derde, die een hoofddoek droeg en haar man had meegebracht, leek het minst op haar gemak van allemaal; haar mondhoeken omlaag, haar wenkbrauwen gefronst. Zeliha gokte dat ze problemen had met zwanger worden. Nu kon Zeliha zich best voorstellen dat dat in bepaalde situaties vervelend kon zijn. Persoonlijk beschouwde ze onvruchtbaarheid niet als het ergste wat een vrouw kon overkomen.

'Hé, hallóóó!' kweelde de receptioniste terwijl ze zich een sullige, geforceerde glimlach aanmat die ze zo goed geoefend had dat hij er sullig noch geforceerd uitzag. 'Bent u onze afspraak van drie uur?'

De receptioniste had kennelijk moeite om de letter r uit te spreken, en alsof ze voor dat gebrek wilde compenseren deed ze haar uiterste best om de klank te benadrukken door haar stem te verheffen en er nog een extra glimlach bovenop te gooien zodra haar tong op de noodlottige letter botste. Om haar de ellende te besparen, knikte Zeliha snel en misschien iets te enthousiast.

'En waar kwam u ook alweer precies voor, Mejuffrouw Afspraak-van-Drie-Uur?'

Zeliha slaagde erin de ongerijmdheid van de vraag te negeren. Ze

wist inmiddels maar al te goed dat het juist die onvoorwaardelijke en allesomvattende vrouwelijke opgewektheid was waarin zij pijnlijk tekortschoot. Sommige vrouwen waren overtuigde glimlachers; ze glimlachten met een spartaans plichtsbesef. Hoe kon je ooit leren zoiets onnatuurlijks zo natuurlijk te doen, vroeg Zeliha zich af. Maar zonder acht te slaan op de vraag die aan de randen van haar geest trok, antwoordde ze: 'Een abortus.'

Het woord bleef in de lucht hangen, en allemaal wachtten ze tot het zou wegzakken. De ogen van de receptioniste werden eerst klein en toen weer groot, en de glimlach was van haar gezicht verdwenen. Zeliha voelde zich onwillekeurig opgelucht. Die onvoorwaardelijke en allesomvattende vrouwelijke opgewektheid haalde nu eenmaal het slechtste in haar naar boven.

'Ik heb een afspraak...' zei Zeliha terwijl ze een lange krul achter haar oor stak en de rest van haar haren als een dikke zwarte boerka rond haar gezicht en over haar schouders liet vallen. Ze stak haar kin in de lucht, waardoor haar haviksneus geaccentueerd werd, en ze meende het nog eens te moeten herhalen, ietsje harder dan bedoeld, of misschien ook niet. 'Omdat ik een abortus wil.'

Weifelend of ze de nieuwe patiënt onverstoorbaar zou registreren, of haar een afkeurende blik zou toewerpen om zoveel brutaliteit, bleef de receptioniste staan bij het enorme, in leer gebonden afsprakenboek dat geopend voor haar lag. Er vergleden nog een paar tellen voor ze uiteindelijk begon te schrijven. Intussen mompelde Zeliha: 'Sorry dat ik te laat ben' – de klok aan de muur gaf aan dat ze zesenvertig minuten te laat was en terwijl ze haar blik erop liet rusten, leek ze even weg te dromen – 'het komt door de regen...'

Dat was niet helemaal eerlijk ten opzichte van de regen, want het verkeer, de afgebroken hak, de gemeente, de achtervolger en de taxi-chauffeur, om nog maar te zwijgen van het oponthoud om te winkelen, zouden ook verantwoordelijk moeten worden gehouden voor het feit dat ze te laat was, maar Zeliha besloot die geen van allen aan te voeren. Ze had dan misschien de Gouden Regel van Voorzichtigheid voor een Istanbulse Vrouw overtreden, en ook de Zilveren Regel van Voorzichtigheid voor een Istanbulse Vrouw, maar ze was vast van plan om zich wel aan de Koperen Regel te houden.

De Koperen Regel van Voorzichtigheid voor een Istanbulse Vrouw:
Wanneer je op straat wordt lastiggevalen, kun je het incident maar beter zo snel mogelijk vergeten als je weer verdergaat, want als je er de hele dag aan blijft denken raak je helemaal van streek!

Zeliha was verstandig genoeg om te weten dat, ook als ze nu wel verteld had dat ze was lastiggevalen, andere vrouwen haar toch helemaal geen steun zouden bieden, maar in dit soort gevallen juist geneigd waren om een zuster die was lastiggevalen te veroordelen. Dus hield ze haar antwoord kort en bleef de regen de enige schuldige.

‘Uw leeftijd, juffrouw?’ wilde de receptioniste weten.

Dát was nou weer wél een vervelende vraag, en bovendien volkomen onnodig. Zeliha knipperde naar de receptioniste alsof ze een soort half-duister was waaraan ze haar ogen moest laten wennen om het beter te kunnen zien. Ineens werd ze geconfronteerd met de treurige waarheid over zichzelf: haar leeftijd. Net als zoveel vrouwen die gewend waren om zich ouder te gedragen, ergerde ze zich aan het feit dat ze uiteindelijk toch veel jonger was dan ze zou willen zijn.

‘Ik ben negentien,’ gaf ze toe. Zodra ze de woorden gezegd had, bloosde ze, alsof ze ineens in haar blootje voor al die mensen stond.

‘We hebben natuurlijk de toestemming van uw man nodig,’ vervolgde de receptioniste, op minder levendige toon inmiddels, en ze stelde meteen de volgende vraag, waarvan ze het antwoord reeds vermoedde. ‘Mag ik vragen of u getrouwd bent?’

Vanuit haar ooghoek zag Zeliha de mollige blonde rechts van haar en de vrouw met hoofddoek links van haar ongemakkelijk heen en weer schuiven. Nu ze de onderzoekende blikken van alle aanwezigen nog zwaarder in haar rug voelde prikken, ging Zeliha’s grimas over in een gelukzalige glimlach. Niet dat ze genoot van dit kwellende moment, maar de onverschilligheid diep in haar binnenste had haar zo juist toegefluiserd dat ze zich niets moest aantrekken van wat andere mensen dachten, omdat dat uiteindelijk toch niets uitmaakte. Onlangs had ze besloten om bepaalde woorden uit haar woordenboek te schrappen, en nu ze terugdacht aan die beslissing, vond ze dat ze maar meteen moest beginnen met het woord ‘schaamte’. Toch durfde ze nog steeds niet hardop te zeggen wat iedereen in de kamer inmiddels allang door-

had. Er was geen echtgenoot om toestemming te geven voor deze abortus. Er was geen vader. In plaats van een BA-BA* was er alleen maar NI-KS.

Gelukkig voor Zeliha bleek het feit dat er geen echtgenoot was alleen maar gunstig te zijn qua formaliteiten. Kennelijk had ze nu van niemand schriftelijke toestemming nodig. De bureaucratische regels waren er minder op gebrand om het leven van onwettige kinderen te redden dan die van getrouwde stellen. Een vaderloze baby in Istanbul was gewoon de zoveelste bastaard, en een bastaard was gewoon de zoveelste losse tand in de kaak van de stad, die er elk moment uit kon vallen.

‘Uw geboorteplaats?’ vervolgde de receptioniste toonloos.

‘Istanbul!’

‘Istanbul?’

Zeliha haalde haar schouders op alsof ze wilde zeggen: waar anders? Waar anders dan hier? Ze hoorde bij deze stad! Was dat dan niet van haar gezicht af te lezen? Tenslotte beschouwde Zeliha zichzelf als een echte Istanbulse, en alsof ze de receptioniste wilde laten boeten voor het feit dat ze zoiets vanzelfsprekends niet doorhad, draaide ze zich abrupt om op haar kapotte hak en nam plaats op de stoel naast de vrouw met de hoofddoek. Toen pas merkte ze de man van haar buurvrouw op, die roerloos voor zich uit zat te staren, bijna verlamd van gêne. Zijn probleem leek niet zozeer te zijn dat hij Zeliha veroordeelde, maar dat hij zich wentelde in het ongemakkelijke gevoel dat hij hier de enige man was, in deze zo overduidelijk vrouwelijke omgeving. Even had Zeliha met hem te doen. Ze vroeg zich af of ze hem zou vragen samen met haar op het balkon een sigaret te gaan roken, want ze wist zeker dat hij rookte. Maar dat kon verkeerd worden opgevat. Een ongetrouwde vrouw kon zoiets niet vragen aan een getrouwde man, en een getrouwde man zou een andere vrouw vijandig bejegenen in het bijzijn van zijn eigen vrouw. Waarom was het zo lastig om bevriend te raken met mannen? Waarom moest het altijd op die manier? Waarom kon je niet gewoon het balkon op stappen en

* *Baba* betekent in het Turks ‘vader’.